

ἀρχῆς, πραγματοῦσης τὴν ἀνθρωπίνην ἠθικότητα διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Διὰ τῆς ἐθνικῆς πολιτείας πραγματοποιῶνται ἡ ἠθικὴ ἰδέα τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τοῦτο ἐν τῇ περιορισμένῃ σφαίρᾳ τῆς πατρίδος. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐπιμᾶλλον ἐξελισσεται καὶ κραταιαῖται ἐν τῇ ἐξελίξει καὶ τῇ πραγματώσει τῆς παγκοσμίου ἐνότητος τῶν ἀνθρώπων, τῶν μερικῶν πολιτειῶν, τῆς Ὁμοσπονδίας, δι' ἧς καὶ μόνῃ λαμβάνει πλήρη ὑπόστασιν καὶ κύρος ἡ ἀνθρωπίνη ἰσότης.

Ἡ περὶ πολιτείας καὶ τῶν καθηκόντων αὐτῆς καὶ δικαιωμάτων θεωρία τοῦ Ἐγγέλου ἐπιμᾶλλον μέλλει νὰ ἐνισχύσῃ τὴν κοινωνιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἱστορίας. Ἡ λεγομένη ἀριστερὰ πτέρυξ τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου ὄνειροπολήματος ἀνοῦσι τὴν σημαίαν τῆς μεταρρυθμίσεως, τῆς Ἐπαναστάσεως εἶνε ἢ περὶ τὴν Νεάν Γερμανίαν αἰρέσει. Πρωτοστάται ὁ Ἀρνόλδος Ruge, ὁ Λουδοβίκος Φάγγερπαχ, ὁ Δαυὶδ Στράους, καὶ ἐπιμᾶλλον οἱ ἐξ Ἰουδαίων ὀρμώμενοι, Κάρολος Μάρξ καὶ Φερδινάνδος Lassalle.

Κυρίως ὁ πρῶτος τῶν τελευταίων τούτων, ὁ Κάρολος Μάρξ, ἀνεστῆλωσε διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς ἐνεργείας τὰ εἰδῶλα τῆς κοινωνιστικῆς ἰδεολογίας, τῆς νέας οἰκονομικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας. Πρῶτιστα τῶν ἔργων αὐτοῦ τὸ *Κεφάλαιον* (das Capital kritik der politischen Economie) καὶ τὸ πολυθρόλητον *Κοινωνιστικὸν Κήρυγμα*.

Ὁ Φερδινάνδος Lassalle ὑπέστη ὅσον καὶ ὁ Κάρολος Μάρξ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ ἐπαναστατικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἀνησυχίας ἐκείνης ἱστορικῆς περιόδου. Ἰδεολόγος ταυτοχρόνως καὶ πολιτικὸς δημεγέρτης. Εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικὸς κατασκευαστὴς τῆς τετάρτης τάξεως. Τὰ πάντα οἶ τῶν Ἡρακλείτου τοιαύτη ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ Lassalle περὶ ἱστορίας ἀντίληψις καὶ ἰδεολογία. Οὐδὲν τὸ σταθερὸν, τὸ ἀσφαλὲς καὶ μόνιμον ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Οἱ μεγάλοι κοινωνικοὶ θεσμοὶ εἶνε ἱστορικαί, οὐχὶ λογικαὶ κατηγορίαι, ἐκάστοτε μεταβαλλόμεναι κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἰδέας, κατὰ τὴν κοινωνικὴν βούλησιν. Ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν, μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1848, μία μόνον τάξις ἐπικρατεῖ, κανονίζουσα τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐπι μακροῦς αἰῶνας, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς, μετὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1893 ἡ τρίτη τάξις. Ἄλλ' ἔκτοτε νέα ἱστορικὴ περίοδος ἐμφανίζεται, ἡ τῆς τετάρτης τάξεως, ἡ τῶν λαϊκῶν ὁμάδων, τῆς ἀπόκληρος παντὸς κοινωνικοῦ δικαίου καὶ προνομίου.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διήλθε διὰ δύο ἱστορικῶν περιόδων. Θεμελιώδης τῆς πρώτης ἀρχὴ ἦτο ἡ τῆς καταγωγῆς, ἡ τῆς *Εὐγενείας*, βασιζομένης ἐπὶ τῆς ἐγγείου κτήσεως, τῆς δὲ δευτέρας, ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, εἶνε ἡ μεγάλη ἀστικὴ κτήσις, τὸ κεφάλαιον, δεσπόμενον πάντων τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν, ἀποκλειστικῶς δὲ συμμετέχον εἰς τὴν βούλησιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας.

Κατὰ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς τρίτης τάξεως, τὸ ἄτομον δικαιούται εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ τὴν πλήρη ἐξάσκησιν τῶν δυνάμεών του. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦτο, ἐκ τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ὁμάδων, ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην ἰσχυρὸς ἀνταγωνισμὸς, ἀπολήγων εἰς ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ἡ ποικιλία, ἡ διαφορὰ, ἡ ἀνισότης, εἶνε ὁ νόμος τῆς φύσεως καὶ τῆς ἱστορίας. Ὅπως ἐν τῇ φύσει, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἐκδηλοῦται τὸ φαινόμενον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἀντιθέτων καὶ ἀνίσων δυνάμεων. Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐπίσης ἐπιμᾶλλον ἐκδηλοῦται ἡ διαφορὰ αὕτη. Πάντες οἱ ἀνθρώποι δὲν εἶνε ἐξ ἴσου ἰσχυροί, ἱκανοί, ἀνεπτυγμένοι καὶ πλούσιοι κατ' ἀκολουθίαν, ὁ ἰσχυρότερος, ὁ πλουσιώτερος ἐπικρατεῖ, ἐκμεταλλευόμενος τὸν ἀσθενέστερον, τὸν ἀποχειροβίωτον, τὸν ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου αὐτοῦ πορίζόμενον τὰ ἐφόδια τῆς συντηρήσεώς του.

Τὸ κακὸν τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀρθῇ κατ' ἄλλον τρόπον ἢ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς Πολιτείας, δυναμένης καὶ δικαιουμένης νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν πάντα τὰ μέσα, θυμιτὰ καὶ ἀθέμιτα, μέχρι τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου. Ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐκπαλαί ἡ δύναμις εἶνε τὸ πᾶν, ἡ δὲ πολιτεία, ἥτις συγκεντρῶσιν ἅπασαν τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν τῆς κοινωνίας, εἶνε ἡ προωρισμένη ἐξουσία πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀσφαλείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας καὶ τῆς εὐημερίας. Ἄλλ' ἡ εὐημερία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ τὸ ἐνεστῶς σύστημα τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ νόμου τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ οὐδαμῶς λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ἡ ἰσότης καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ἐν τῇ συγχρόνῳ οἰκονομικῇ λειτουργίᾳ τῆς κοινωνίας ὁ ἐργάτης πωλεῖ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ κατ' ἀνάγκην, κατὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ ἐργοδότη, καὶ οὐχὶ τῆς συντηρήσεώς του. Τοῦτου ἕνεκα στερήσεις καὶ δυστυχία. Ἐπι δὲ μᾶλλον, κατὰ τὴν σημερινὴν ἱστορικὴν περίοδον, ὑπὸ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μεγάλης βιομηχανίας, τὰ ἐκ τῆς ὁποίας κέρδη ἀπορροφᾷ τὸ κεφάλαιον, πλοῦτη ἀμύθητα, καθ' ὅσον χρόνον οἱ μικροβιομήχανοι καὶ ὁ ἐργατικὸς κόσμος

μόλις ἀποζῶσιν ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων, διατελοῦσι κατ' ἀκολουθίαν ὑπὲρ τὴν καταδυνάστευσιν τῶν μεγάλων κεφαλαιούχων.

Τί ποιητέον πρὸς ἄρσιν τοῦ ὑφισταμένου κακοῦ, πρὸς ἀποσόδησιν τῶν ἐπαπειλούμενων δεινῶν ἐκ τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς ἐκρόθυμου καταστάσεως, εἰς ἣν διατελεῖ ἡ εὐρωπαϊκὴ κοινωνία; Δυσὶν θάτερον. Συνδιαλλαγή τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου ἐν τῇ διανομῇ τοῦ πλοῦτου, ἢ ὑποταγή τῆς μίας τῶν δυνάμεων τούτων εἰς τὴν ἄλλην. Τὸ πρῶτον ἀδύνατον ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φιλαυτίας, τὸ δεύτερον ἔτι μάλλον ἄδικον καὶ ἐπιζήμιον, δυσχερεστάτη ἢ αἰφνιδία μεταβολή τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος. Τούτου ἕνεκα ἐπιβάλλεται ἡ παρέμβασις ἀνωτάτης κοινωνικῆς δυνάμεως πρὸς διακανονισμόν τῶν πραγμάτων, πρὸς σύνθεσιν τῶν ἀντιθέτων. Ἡ δύναμις αὕτη εἶνε ἡ λαϊκὴ πολιτεία.

Ἐν τοῖς σύγγράμμασιν αὐτοῦ περὶ ὀργανώσεως τῆς νέας κοινωνικῆς τάξεως ὁ Κάρολος Μάρξ εἶνε κατηγορηματικώτερος καὶ διαλεκτικώτερος τοῦ Lassalle. Πρόγραμμα αὐτοῦ ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ κεφαλαίου, οὗ τὰ ὀδευρὰ ὄργια ἀποίνει μέχρι τῆς σήμερον ἐξελίσσονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἣτις ἐν τῇ πραγματικότητι εἶνε τὸ δημιουργήμα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Τὸ κεφάλαιον εἶνε ὁ τύραννος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐξασκῶν ἀποκλειστικὴν ἄμα καὶ δυναστικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἐργασίας. Καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους καιροὺς, ὁ ἐργάτης στερεῖται πάσης ἐλευθερίας· οἱ δούλοι τῆς ἀρχαιότητος, οἱ δουλοπάροικοι τῶν μέσων αἰώνων κατ' οὐδὲν ἢ κατὰ τύπους μόνον διαφέρουσι τῶν ὑπομισθίων ἐργατῶν τῶν σημερινῶν χρόνων ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ἀπολυταρχίας.

Ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ τὸ κεφάλαιον εἶνε ὁ ἀνόσιος καρπὸς τῆς βίας καὶ τῆς ἀθαιρεσίας, οὗδ' ἐδημιουργήθη ἐν τῇ πρωτογόνῃ κοινωνίᾳ διὰ τῆς ἀποταμιεύσεως, ὡς διδάσκει ἡ ὀρθόδοξος οικονομικὴ ἐπιστήμη. Κατὰ τὸν Μάρξ, ἡ ἐργασία εἶνε ἡ παραγωγικὴ δύναμις, ἡ ἀφετηρία πάσης ἀξίας. Ὁ βιομήχανος, ὁ κεφαλαιούχος, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν βιομηχανικὴν περίοδον τῆς ἀνθρωπότητος, προμηθεύεται μηχανάς, ἐργαλεῖα, πρώτας ὕλας, ἐργασία. Ὅποια θὰ ἦτο ἡ παραγωγή, ἢ μεταμόρφωσις τῆς ὕλης, ἄνευ τῆς συμβολῆς τῆς ἐργασίας; Ἄλλ' ὁ κεφαλαιούχος ἐκποιεῖ εἰς ἀνωτέραν τιμὴν τῆς πραγματικῆς τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας, ἀμείβων αὐτὸς ἑαυτὸν, κατασπαταλῶν τοῦ ἐργατικοῦ τὸν ἰδρώτα. Ἐκ τοῦ πλεονάσματος ἐδημιουργήθη τὸ κεφάλαιον, οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λαβούσης ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Μάρξ, ἀρκεῖ πεντάωρος ἢ ἑξάωρος

ἐργασία πρὸς συντήρησιν ἐργατικῆς οἰκογενείας. Τί συμβαίνει ἐν τούτοις κατὰ τὴν σύγχρονον οικονομικὴν διοργάνωσιν τῆς κοινωνίας; Ὁ μὲν ἐργάτης ἀμείβεται διὰ τοῦ ἐλαχίστου ποσοστοῦ τῆς παραγωγῆς, ὁ δὲ κεφαλαιούχος ἀποταμιεύει, αὐξάνων τὰς παραγωγικὰς του δυνάμεις. Ἡ ἀποταμίευσις ἄρα εἶνε κλοπή, ἀλλὰ καὶ δεσποτεία τοῦ κεφαλαιούχου ἐπὶ τοῦ ἐργάτου. Τῆς κοινωνίας δὲ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς ὀσημέραι ἐξελισσομένης ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ συστήματος τούτου, ἐπέρχεται κατ' ἀνάγκην ὁ περιορισμὸς τῆς ἰδιοκτησίας. Τοῦ μὲν κεφαλαιούχου πολλαπλασιάζονται τὰ κεφάλαια διὰ τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας, καθίσταται οὗτος πλουσιώτερος, ἄρα δεσποτικώτερος, ἐνῶ ὁ ἐργάτης οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πορίζεται ὠφέλειαν ἐκ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ, τὸναντίον μάλιστα ἐπέρχεται ἐλάττωσις τῆς ἀμοιβῆς, τοῦ μισθοῦ, ὡς ἐκ τῆς ὀσημέραι ἀντικαταστάσεως τῶν ἐργατικῶν χειρῶν ὑπὸ τῶν μηχανῶν. Καὶ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐκτρόπου, τοῦ ἐγκληματικοῦ τούτου φαινομένου, ἡ πενία, ἡ παρεπομένη δουλεία, ἢ αὐξήσις τῆς καταθλίψεως, τῆς ἀθλιότητος, τῆς διαφθορᾶς, τῆς ὑπὸ τῶν κεφαλαιούχων καὶ τῶν πλουσίων ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐργατῶν, τῶν πενήτων. Οἱ Θῆτες τῶν παλαιῶν ἐλληνικῶν χρόνων, οἱ Proletarii τῆς Ρώμης κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἐργατῶν τῆς σημερινῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν σχέσεων τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων. Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν ἐπεκράτει τὸ κεφάλαιον, ἡ ἰδιοκτησία, κατὰ τὰ συμφέροντα αὐτῆς κανονίζουσα πάντα κοινωνικὸν καὶ πολιτικὸν θεσμόν. Ἄλλ' ἤδη ἐπέστη τὸ τέλος τῆς τυραννίας. Ἡ καταστροφή τοῦ κεφαλαίου, ἢ κατάργησις τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας, εἶνε ἐπιβεβλημένα. Ἡ ἀνθρωπότης, ὁ λαός, ἢ τυραννουμένη καὶ ἐξανδραποδιζομένη αὕτη τάξις, ἀνάγκη νὰ λάβῃ συνείδησιν ἑαυτῆς, δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων. Τὸ κεφάλαιον ἀρνεῖται νὰ συνεννοηθῇ πρὸς τὴν ἐργασίαν, νὰ συνδιαλλαγῇ κατ' ἀκολουθίαν ὀφείλει αὕτη νὰ προβῇ εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαίων αὐτῆς διὰ τῶν ἰδίων μέσων καὶ δυνάμεων, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως. Αὕτη εἶνε ἡ *ultima ratio* τῆς οικονομικῆς παλιγγενεσίας καὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Προβαίνων ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ὁ ἰδεολόγος τῆς ἱστορικῆς ὕλοδοξίας, ἰσχυρίζεται μετὰ περισσοῦς διαλεκτικῆς σοφιστείας, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία παρίστησι ἐκάστοτε τὸ εἰδεχθὲς φαινόμενον τῶν τυραννούντων καὶ τῶν τυραννουμένων, τῶν ἐκμεταλ-

λευόντων καὶ τῶν ἐκμεταλλευομένων. Οὐχὶ οἱ πολλοί, ἀλλ' οἱ ὅλγοι κατώρθουν διὰ πονηρῶν καὶ ὑπερφιάλων μέσων καὶ μεθόδων νὰ δεσπόσωσι τοῦ πολλοῦ πλήθους, ἐκμεταλλεόμενοι τὴν παραγωγικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν. Πᾶσα μέχρι τοῦδε κοινωνικὴ ἐξέλιξις κατὰ τὸ πλεῖστον ἔφερε τὴν σφραγίδα τῆς τυραννίδος ταύτης. Καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἐκδηλοῦται ποιά τις κοινωνικὴ πρόοδος ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ πρόοδος αὕτη εἶνε φαινομενικὴ, οὐδ' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰ ὑπέρτερα ἰδεώδη τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἰσότητος, τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας, ἀλλ' εἰς νέαν μορφήν ἀδικίας, ἀνισότητος καὶ τυραννίας. Ἐργάζεται, ἀγωνίζεται, κινδυνεύει ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος, πρὸς κτήσιν κρείττονος καταστάσεως, ἀλλ' ἢ στυγερὰ πραγματικότης κρατεῖ αὐτὸν καθηλωμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς δδύνης· ἀμοιβὴ αὐτοῦ ὁ στέφανος τῆς ἀγνωμοσύνης. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἱστορικὴ ἀντίληψις τῆς νέας κοινωνιολογικῆς διδασκαλίας.

Ἡ Ἐπαναστάσις κατ' οὐσίαν προέρχεται ἐξ οἰκονομικῶν αἰτίων καὶ ἐλατηρίων. Ἄλλ' ὅποια ἀπογοήτευσίς τὴν ἐπαύριον τῆς νίκης! Νέος ἐμφανίζεται τύραννος, δεινότερος καὶ ἐγωϊστικώτερος. Ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀπότοκος αὐτῇ δουλοπαροικία, ἢ διαίρεσις τῶν τάξεων, ἐκυριαρχήσαν ἐπὶ αἰῶνας ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἐπαναστάσεις ἐπὶ ἐπαναστάσεων· ἀπόπειραι ἐπὶ ἀποπειρῶν πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, πρὸς θεραπείαν τοῦ νοσήματος, ἐξ οὗ κατετρώχετο τὸ ἀνθρώπινον γένος· ἀλλ' αἱ ἐπαναστάσεις αὗται εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν πραγματικὸν ἀποτέλεσμα. Οἱ νέοι κοινωνικοὶ παράγοντες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δημιουργήσωσι μόνιμον κατάστασιν πραγμάτων, ἐξασφαλίζουσαν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰσότητά τῶν ἀνθρώπων. Τοῦναντίον νέοι ἐνεφανίσθησαν ἐκμεταλλεῦται, νέοι προνομιούχοι. Τὸ τιμαριωτικὸν καθεστὸς ὑποκατεστάθη διὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789. Ἄλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ὀλιγαρχία· ὁ λαός, οἱ ἀποχειροδίωτοι, οἱ ἀκτήμονες, παρέμειναν ἐν τῇ αὐτῇ ἀθλιότητι, διὰ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, διὰ τοῦ ἰδρώτος αὐτῶν συντηροῦντες τὴν τάξιν τῶν κεφαλαιούχων, ἀπολαύουσαν, σπαταλῶσαν, ἀλλὰ μὴ ἐργαζομένην, κατ' ἐλάχιστον συντελοῦσαν εἰς τὴν παραγωγὴν.

Ὁ Κοινωνισμός, ἡ νέα αὕτη ἰδέα τῶν ἀδικουμένων κοινωνικῶν ομάδων, εἶνε ἡ προωρισμένη δύναμις νὰ ἐξαγάγῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τῆς δυστυχῆς καταστάσεως, εἰς ἣν διατελεῖ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ἢ θεωρία αὕτη ἐνεφανίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς οὐτοπίας, κοινωνικῆς χιμαίρας, ὑποδει-

κνυούσης διὰ τῶν εἰκόνων μᾶλλον ἢ διὰ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐπισημονικῶν δεδομένων τὸ ἐπιβαλλόμενον νέον κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν καθεστὸς πρὸς βελτίωσιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων διὰ τῆς ἄρσεως τῆς κρατούσης ἀνισότητος καὶ ἀδικίας ἐν τῇ διανομῇ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Ἡ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μηχανῶν ἀναπτυχθεῖσα τεχνουργία συνετέλεσεν εἰς τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλ' ἐν τῇ διανομῇ τῶν προϊόντων οὐδεμία ἐπὶ πᾶσι μεταβολή. Ἡ ἐργασία, ὁ κυριώτατος τῶν συντελεστῶν αὐτῆς, ἐλάχιστη ἀμοιβὴς τυγχάνει, εἰ καὶ τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως ὁσημέραι καθίστανται μᾶλλον δαπανηρά. Ἡ κατάστασις αὕτη ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐπιδεινοῦται. Ὁ πλοῦτος συγκεντροῦται εἰς χεῖρας ὀλίγων, τῶν κεφαλαιούχων, καθ' ὃν χρόνον ἢ ἀνεπάρκεια τῶν ἐφοδίων πρὸς συντήρησιν τῶν ἐργατικῶν ομάδων, καθίσταται μᾶλλον ἐπαισθητή. Ἀποτέλεσμα ἢ ἄκρα πενία καὶ ἡ παρακλότης αὐτῇ κοινωνικῇ ἐξάντησις, ἢ οἰκονομικὴ ἀθλιότης καὶ κακοδαιμονία.

Ὁ πτωχὸς ἐργάζεται καὶ παράγει· ὁ πλούσιος ἀπολαβεῖ. Τοιαύτη ἢ εἰκὼν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱστορικῆς κοινωνίας. Τίνι τρόπῳ, διὰ τίνων μεθόδων ἀρθήσεται ἢ ἐγκληματικὴ αὕτη ἀνισορροπία μεταξὺ παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας τοῦ πλοῦτου, διανομῆς καὶ καταναλώσεως; Ἡ παλαιὰ κοινωνία, ἡ ἐπιστήμη, οἱ κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ θεσμοὶ ἠστόχησαν εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ προβλήματος τούτου τῶν προβλημάτων. Αἱ ἐπαναστάσεις εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν ἀποτέλεσμα. Τοῦναντίον ὁ οἰκονομικὸς ζυγὸς ἐπιτείνεται, τοῦ ὄργανου μεταμορφουμένου εἰς ὑποζύγιον, ἐστερημένον πάσης προσωπικῆς βουλήσεως καὶ ἐλευθερίας.

Κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης οὐδεμία ἄλλη δύναμις ἢ αὕτη ἢ τοῦ ἐργάτου. Ἄλλ' ὅπως καταστῇ ἐφικτὸν τοῦτο, ἀνάγκη συντάξεως καὶ ὀργανώσεως τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων. Ἡ ἐργατικὴ τάξις, ὁ ἀκτήμων λαός, ὁ ἀποτελῶν τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ παντὸς ἔθνους, ἀποτελεῖται καὶ σήμερον, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, ἐξ ἀνθρωπίνων ὄντων ἀθλίων καὶ ἐστερημένων συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῶν φύσεως, τῆς ἐπιβαλλομένης πρὸς χειραφέτησιν καὶ ἀπελευθέρωσιν ἐργασίας. Ἄλλ' ἤδη ὑπέστη ὁ καιρὸς τῆς παλιγγενεσίας. Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη συμπράξεως μετὰ τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου καὶ τῶν λοιπῶν ὑπὸ τοῦ κεφαλαίου καταδυναστευομένων καὶ ὁσημέραι ἐκμηδενιζομένων κοινωνικῶν ομάδων, τῶν μικροδιομηχάνων, τῶν μικρεμπόρων, τῶν μικρογαιοκτημόνων. Ἀνήκουσι καὶ οὗτοι κατὰ θεωρίαν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀστῶν καὶ τῶν κεφαλαιούχων. Ἄλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς πρὸς τὴν

διανομὴν τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἐργατικῶν ομάδων.

Ἐκ τῆς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων κρατούσης ἀνισότητος, τοῦ κοινωνικοῦ πλοῦτου χρησιμοποιουμένου ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν κεφαλαιούχων, εἴτε εὐγενῶν, εἴτε οἰκονομικῶν παραγόντων, ἢ κατ' αὐτῶν ἀντιδράσεις τῶν ἀκτημόνων διεξάγεται ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγῶνος μεταξὺ τῶν τάξεων καὶ τῶν ἀτόμων ἕνεκα οἰκονομικῶν συμφερόντων. Εἶνε ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν, ὁ διεξαγόμενος ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ (Struggle for live). Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὁ ἰσχυρότερος ὀργανισμὸς ἐπικρατεῖ τοῦ ἀσθενεστεροῦ, ἐκτοπίζει αὐτόν, ἀπορροφᾷ, ἀφομοιοῖ, ἐκμηδενίζει. Εἶνε τοιαύτη ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις καὶ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ ἀφετηρία πάσης νέας ἱστορικῆς περιόδου.

Ὁ Κοινωνισμὸς εἶνε ἡ διαμαρτυρία κατὰ τῆς καταστάσεως ταύτης· ἢ διατήρησις τῆς δίκαιου καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων. Οὐδὲν ἐλευστικώτερον τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς· εἶνε δὲ πραγματικὴ τοιαύτη, ἐν ἣ περιπτώσει οὐδεὶς ἀνώτερος περιορισμὸς δύναται νὰ ἐπιβληθῇ αὐτῇ ἐν τῇ ἐξασκίσει τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων. Ἀλλὰ μόνη ἀποκλειστικῶς ἡ ἐλευθερία, παραχωρουμένη εἰς τὸν ἀνθρώπον, εἴτε ὡς ἄτομον, εἴτε ὡς μέλος πολιτικῆς κοινωνίας, δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἴσης, τῆς δικαίας διανομῆς τοῦ πλοῦτου, τῆς ἀρσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀνισότητος καὶ δυστυχίας.

Τὸ κοινωνικὸν τοῦτο πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς πενίας, διήκει δι' ἀπάσης τῆς ἱστορίας. Φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Διὰ τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ὁ πλούσιος καταπιέζει, ἀπορροφᾷ καὶ ἐκμηδενίζει τὸν πένητα, καὶ οὗτος ἀφ' ἑτέρου, ἀμυνόμενος, ἐπιδιώκει τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ὑποκατάστασιν τοῦ ἰσχυροῦ, τοῦ πλουσίου. Ἀλλ' ἡ ἰσχὺς εἶνε μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν ὑπὲρ τοῦ πλοῦτου. Ἡ ἐργατικὴ τάξις εἶνε μὲν πολυάριθμος, ἀλλὰ στερεῖται τῆς προσηκούσης ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἰσχύος, ὅπως ἐπιτυχῶς καταγωνισθῇ καὶ ἐπικρατήσῃ τῆς τῶν προνομιούχων, καὶ τὸ δεινότατον πάντων, ἡ ἔλλειψις τῶν ὕλικῶν μέσων, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο ἡ πρωτεύουσα αὕτη κατ' ἀριθμὸν καὶ παραγωγικὴν συμβολὴν κοινωνικὴ δύναμις νὰ καταγάγῃ πλήρη θρίαμβον· ἀλλὰ καὶ ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ ἐξαχρείωσις τῶν λαϊκῶν ομάδων ἐκ τῆς μακρᾶς ὑποδουλώσεως εἰς τὸ πλουτοκρατικὸν στοιχεῖον ἐκνευρισμένων καὶ ἀντικᾶνων ὄντων πρὸς νίκην καὶ διοργάνωσιν, τὰ μάλιστα συντελεῖ πρὸς διαιώ-

νισιν τῆς κοινωνικῆς ἀνισοροπίας. Ἐκ τούτου ἡ μόνη λύσις τοῦ ἱστορικοῦ προβλήματος τούτου εἶνε ἡ ἀνατροπὴ τῶν κρατουσῶν συνθηκῶν, ἢ ἀποκατάστασις τῶν λαϊκῶν ομάδων εἰς τὴν πλουτοκρατίαν.

Τοῦτο ἐπιτευχθήσεται διὰ τῆς φυσικῆς βίας. Εἰς ταύτην ὀφείλονται αἱ ἀπ' αἰῶνων κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ πρόσδοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν θρησκευτικῶν κήρυγμα δύναται νὰ κατηχήσῃ καὶ νὰ προσηλυτίσῃ μερικοὺς ἐπιλέκτους, δυναμένους νὰ ὑποστῶσι τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἡ ὕλικὴ βία, τὸ κράτος, πρὸς πλήρη συντέλεσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ κηρύγματος. Τὸ ξίφος τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Καρολομάγνου, οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος ὑπὲρ τὰ κηρύγματα, ὑπὲρ τὴν μεταφυσικὴν καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς νέας θρησκευτικῆς ἰδεολογίας, ὁ Ἰησοῦς τῆς πίστεως κατέστη ὁ Χριστὸς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πραγματικότητος διὰ τῆς φυσικῆς δυνάμεως· ἐτι μᾶλλον ὁ προφήτης τῆς Ἀραβίας διὰ τῆς κατακτητικῆς πολιτικῆς τοῦ πυρός καὶ τοῦ σιδήρου. Καὶ ἤδη ὁ Κοινωνισμὸς, καθιστάμενος ταῦτοχρόνως καὶ πολιτικὴ πραγματικότης, πρὸς ἐπικράτησιν δικαιοῦται νὰ προσφύγῃ εἰς τὰς αὐτὰς μεθόδους. Τὸ πλουτοκρατικὸν παρελθὸν ἐδασίσθη ἐπὶ τῆς ὕλικῆς δυνάμεως καὶ τῆς βίας. Ἡ νέα ἰδέα, ἡ ἐργατικὴ, δὲν δύναται κατ' ἄλλον τρόπον νὰ πραγματώσῃ τὸ ἑαυτῆς δίκαιον ἢ μόνον μεταχειριζομένη τὰ αὐτὰ μέσα, τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, τὴν βίαν.

Ἡ ἐπανάστασις δι' ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς κοινωνίας, τῆς ἐπιστήμης, τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας, μόνη αὕτη εἶναι ἡ τελεσιουργὸς δύναμις πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην παλλίγγενεσίαν. Μέχρις ἐσχάτων ἐπεδιώκετο ἡ μεταβολὴ αὕτη διὰ τοῦ φωτισμοῦ, τῆς διαπαιδαγωγήσεως, τῆς κατηχήσεως. Ἀλλ' οὐδὲν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐργασία πρὸς συντήρησιν ἑαυτῆς ἀναγκάζεται νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ κεφάλαιον, τὸ διαθέτον τὰ πρὸς παραγωγὴν μέσα. Ἀπετελέσθη διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως πρόδοός τις τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ ἐξάρτησις ἐξακολουθεῖ. Στερεῖται τῆς ἀναγκαιούσης συνειδήσεως, τῆς αὐτοβουλίας· ἐξαναγκάζεται ὑπὸ τῶν πραγμάτων νὰ ἐκμισθῶσῃ, ἄρα ν' ἀπαλλοτριώσῃ εἰς τὸν κεφαλαιοῦχον τὴν δύναμιν τοῦ ἐγκεφάλου αὐτοῦ ἢ τῶν νεύρων. Οὗτος εἶνε μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ κληρὸς τῆς ἐργασίας, ὑποκυπτούσης εἰς τὴν ἀπλησίαν τοῦ κεφαλαίου.

Πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν λαϊκῶν ομάδων ἀπὸ τῆς κρατούσης τυραννίας οὐδεμία ἠθικὴ ἢ πνευματικὴ δύναμις εἶνε ἐπαρκῆς καὶ τελεσφόρος. Ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν ἐπικρατούσα δύναμις ὑπῆρξεν ἡ οἰκονομικὴ. Ἡ θρησκεία ὅσον καὶ ἂν τυγχάνῃ

ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς λειτουργίᾳ πνευματικὴ καὶ μεταφυσικὴ, κηρύττουσα τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης, ἀλλ' ἐν τῇ κοινωνικῇ αὐτῆς λειτουργίᾳ, ὡς ἐγκόσμιος δύναμις, ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ οικονομικοῦ περιβάλλοντος· κατ' ἀνάγκην καθίσταται ὑποτελής αὐτοῦ καὶ ὑποχείριος, ὀρυφύρος· ἐπίσης ἢ ἐπιστήμη. Ἐἶνε καὶ αὕτη μία τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ἐφ' ᾧ ἐδασίσθη καὶ βασιζέται ἡ κεφαλαιοκρατικὴ τυραννίς· ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν, καὶ οὗτοι ἐκ λόγων συμφέροντος, ὁ γάμος, ἡ κληρονομία, ὁ συνεταιρισμός, ἡ πολιτεία, ὑφίστανται τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κεφαλαίου. Τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, ὅσον καὶ ἂν φωτισθῇ καὶ διαπαιδαγωγηθῇ τὸ ἀνθρώπινον εἶδος, ἀποτέλεσμα τοῦ φυσιολογικοῦ ἐνστίκτου πρὸς ἐπικράτησιν, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς κληρονομικότητος, τοῦ ἀταβισμού, ἐξανίσταται ἐκάστοτε κατὰ πάσις ἀποπειρὰς ἐκδηλώσεως ἀντιθέτων πρὸς τὸ καθεστῶς ροπῶν. Ἡ ἰδιοκτησία κηρύσσεται ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ εὐημερίας· καὶ παρ' αὐτὴν ἡ οἰκογένεια, ὁ γάμος καὶ ἡ κληρονομία· ἡ μόνη πραγματικὴ μορφή τῆς οἰκογενείας εἶνε ἡ κεφαλαιοκρατικὴ μορφή, ἡ τῶν παλαιῶν Πατρικίων τῆς Ρώμης· ὁ Πληβείος, καὶ κατὰ τὴν σύγχρονον ἱστορικὴν περίοδον ὁ Θῆς, ὁ proletarius, ὁ ἐργάτης, μὴ δυνάμενος νὰ συντηρηθῇ ἐπαρκῶς, ἀνθρωπίνως, μονοουχὶ στερεῖται παντὸς οἰκογενειακοῦ δεσμοῦ, συναισθημάτων καὶ ἰδεῶδους. Ἐν τῇ συνενώσει τῶν δύο ἀντιθέτων φύλων, τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος, ἐπικρατεῖ μᾶλλον αἰσθητικὴ, σαρκικὴ ροπή καὶ ἐπιθυμία, θεραπεία τῶν φυσικῶν ὀρμῶν, ἢ τὸ ὑπέρτερον ἐκεῖνο συναίσθημα, τὸ ἐπὶ αἰώνων χαρακτηρίζον τὴν οἰκογένειαν, τὴν βασιζομένην ἐπὶ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς διακρίσεως τοῦ εἶδους.

Ἡ πολιτικὴ χειραφέτησις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἀπὸ τῆς κρατούσης μοναρχικῆς καὶ τιμαριωτικῆς παμβασιλείας δὲν συνετέλεσε τὸ παράπαν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλει ἡ ἐργασία καὶ ὁ ἐργάτης. Τοῦναντίον, φρονεῖ ἡ κοινωνιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας. Ἡ περιορισμένη ἐκλογικὴ ψήφος παραδίδει τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν διεύθυνσιν ὀλίγων, τῶν κεφαλαιούχων· τῶν προνομιούχων. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς πανδήμου ψήφου καταναγκαστικῶς ὁ ἐργάτης ἀποστέλλει ἀντιπροσώπους ἀνθρώπους, ὧν τὰ οικονομικὰ συμφέροντα εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντά του· καὶ τὸ χεῖρον ἔτι, ἔτι καὶ οἱ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν ἐργατικῶν ὁμάδων ἐκλεγόμενοι ἐξυπηρετοῦσι τὰ συμφέροντα τῆς κεφαλαιοκρατίας· ἡ πάνδημος ψήφος κατεδείχθη ἀνεπαρκής· συντελεῖ ἀκουσίᾳ εἰς τὴν μείζονα

ἐνίσχυσιν τῶν κεφαλαιούχων· ὁ κοινοβουλευτισμός, εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ὀπαίου θύει σήμερον ἅπανα ἢ Εὐρώπη, κατ' ἐλάχιστον διαφέρει ἐν τῇ πραγματικότητι τῆς παλαιᾶς μοναρχίας· ἡ αὐτὴ ἐκμετάλλευσίς· ὁ λαός, ὁ πραγματικὸς οὗτος κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων οἰουδήποτε πολιτειακοῦ καθεστῶτος, διατελεῖ ὡς ξένος πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξουσίας. Προσφέρει, ἀγωνίζεται, κινδυνεύει. Ἀλλ' ἐν τῇ διανομῇ τῶν ἀγαθῶν λαμβάνει τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ὁ κεφαλαιούχος.

Ἡ πάνδημος ψήφος δὲν κατέστη ἱκανὴ μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἐργατικοῦ ζητήματος. Ὅπου καὶ ἂν ἐλαιοτύρησε, μείζων ἔτι ἐπῆλθεν ἡ χρεωκοπία τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ. Οὐδέμια δύναται νὰ ἐπέλθῃ λύσις τοῦ ἀνθρωπίνου προβλήματος, ἂν μὴ πρότερον λάβῃ τὸ προσῆκον, τὸ ἀναλογοῦν αὐτῷ μέρος καὶ ὁ ἐργάτης. Ἄν δὲν εἶνε δυνατόν τοῦτο διὰ τῆς πειθοῦς, ἀναγκαῖα ἢ βία. Παράδειγμα ἡ Ἑλβετία καὶ αἱ Ἠνωμένα ἢ βορείας Ἀμερικῆς Πολιτεῖαι. Ἀπηλλάγη ἡ πρώτη τῆς κληρικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἡ δευτέρα τῆς δουλείας διὰ τῆς βίας.

Πᾶσα ἱστορικὴ μεταμόρφωσις, θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ, πολιτικὴ, ὑπῆρξε προῖδν τῆς βίας, τῆς ἐπαναστάσεως. Αὕτη ἂν δὲν εἶνε καὶ ἐν τῇ σημερινῇ περιπτώσει ὁ σκοπός, ἀλλὰ τὸ μέσον τῆς κοινωνικῆς καλιγγενείας. Τοῦτο ἐπιτευχθήσεται διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν, τῶν Προλεταρίων. Καθισταμένης τῆς πολιτείας αὐτονόμου, περιερχομένης διὰ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυριότητα καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργατικῶν παραγόντων, συγκεντρουμένου σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐθνικοποιουμένου τοῦ κεφαλαίου, ἐπιτευχθήσεται τὸ κοινωνιστικὸν ἰδεῶδες, ἢ κατάλυσις τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ ἡ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἐγκατάστασις τῆς ἐργασίας.

Ἡ κοινωνιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας, ἡ ὀλιστικὴ θεωρία, διετυπώθη ἐν ἔτει 1847 διὰ τοῦ περιφήμου κοινωνιστικοῦ κηρύγματος, τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου Διαγγέλματος πρὸς τὸν ἐργατικὸν κόσμον.

Προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου, ἐνώθητε. Ἐν τῇ προσκλήσει ταύτῃ πρὸς ἔνωσιν καὶ συνεργασίαν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς ὑψηλοῦ ἐργατικῶν ὁμάδων κείται τὸ ἀπόρητον τῆς νέας ἱστορικῆς ἀντιλήψεως.

Ἡ μεγάλη βιομηχανία, οὗτος ὁ ἐχθρός. Αἱ πρόοδοι αὐτῆς συνετέλεσαν μὲν εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πλοῦτος, τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς καθολικῆς εὐημερίας. Ἡ κεφαλαιοκρατία τελεῖ ἀπὸ τοῦ γεγονότος τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καταπληκτικὰ ὄργια, πρὸς ἃ δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι τὰ ὄργια τῶν μοναρχικῶν αὐλῶν τῶν παρελ-

θόντων αἰώνων. Κατὰ τοῦ καθεστῶτος τούτου μία μόνη δύναμις εἶνε ἱκανὴ ν' ἀντεπεξέλθῃ καὶ ν' ἀντιταχθῇ, δημιουργοῦσα τὸν νέον κόσμον τῆς ἰσότητος, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου—ἡ Ἐπανάστασις, ἡ ἐξέγερσις τῶν ἐργατικῶν μονάδων κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας.

Τοῦτο διδάσκει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἡ ἱστορία, ἣτις εἶνε ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἀγῶνος τῶν τάξεων. Καθ' ὅλην τὴν προηγουμένην ἐξέλιξιν τῶν αἰώνων ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, λέγει τὸ κοινωνιστικὸν τοῦτο κήρυγμα, ὁ ἀνθρώπος ἐμφανίζεται ὡς ἐλεύθερος, ἢ ὡς δούλος ὡς πατριώτης, ἢ πληθεῖος, ὡς βαρόνος ἢ δουλοπάροικος, ὡς ἀρχιτεχνίτης ἢ σύντροφος· τύραννος καὶ τυραννούμενος, καταπιστῆς καὶ καταπιεζόμενος. Αὕτη εἶνε ἡ πραγματικότης. Καὶ κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον, ἐπὶ τοῦ ἀστικοῦ, τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος, τὸ αὐτὸ ἐξελίσσεται φαινόμενον, ἡ καταπίεσις τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν ὀλίγων, τῶν ἐργατῶν ὑπὸ τῶν κεφαλαιούχων.

Μέχρι τῶν τελευταίων καιρῶν ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ τρίτη, ἡ μέση, ἐξεπροσώπει τὴν ἐπαναστατικὴν ἰδίαν κατὰ τῆς ἀρχούσης τιμαριωτικῆς εὐγενείας. Ἄλλ' ἤδη ἀνεστράφησαν οἱ ὅροι. Ἐπικρατήσασα ἡ τάξις αὕτη μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας, καταδαλοῦσα τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν, μετέβαλε φύσιν καὶ χαρακτῆρα· κατέστη τυραννικὴ. Ἡ τιμαριωτικὴ ἐξουσία μετετοπίσθη ἀπὸ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰς πόλεις. Ὁ βαρόνος, ὁ τιμαριώτης, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ κεφαλαιούχου. Λαμπραὶ πόλεις ἀνφικοδομήθησαν, μετέβαλεν ὄψιν ἡ κοινωνικὴ φυσιογνωμία, ἐπίσης αἱ συνθήκαι τοῦ βίου καὶ τῆς οικονομικῆς διαίτης. Ὁ πλούσιος ὀργιάζει ἀπολαμβάνων, ἀντιθέτως ὁ ἐργάτης, ὁ πέννης, ὁ ἀποχειροβίωτος, μόλις δύναται νὰ συντηρηθῇ. Ἡ κεφαλαιοκρατία ἀξιοῖ, ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν νέαν δύναμιν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ μέση τάξις κυριαρχεῖ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἐπικρατήσασα τοῦ τιμαριωτικοῦ καθεστῶτος διὰ τῶν ὄπλων τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς βιομηχανίας, ὑπέταξεν εἰς ἑαυτὴν τὰς φυσικὰς δυνάμεις, ἐφεῦρε τὰς μηχανάς, ἐφήρμοσε τὴν ἐπιστήμην τῆς χημείας εἰς τὴν τεχνουργίαν καὶ τὴν καλλιεργίαν τοῦ γῆνιου ἐδάφους, χρησιμοποίησεν τὴν ἀτμήρη ναυτιλίαν, τὸν σιδηρόδρομον, τὸν ἠλεκτρικὸν τηλεγραφοῦν ἀπεκαλύφθησαν νέοι ὀρίζοντες, ἡπειροὶ ἀπομεμαχρυσμένοι προσήγγισαν· πληθυσμοὶ συνεκεντρώθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ συνεργασίᾳ. Τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἀντιπροσωπεύουσα αὐτὸ κοινωνικὴ τάξις

ἐκτῆσατο ἰσχὸν καὶ ὑπεροχὴν, οὐκ οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε ἐκ τῶν δυνάμεων, αἵτινες ἐλειτούργησαν καὶ ἐπροωστᾶτησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Ἦδη, κατὰ τὸ κήρυγμα, ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ σηκωνθῇ καὶ τῆς δυνάμεως ταύτης τὸ τέλος.

Ἡ μηχανὴ ἐξετόπισε τὰς ἐργατικὰς δυνάμεις, περιώρισε τὴν σημασίαν τῆς ἀνθρωπίνης χειρός, ἐπῆλθε κατ' ἀνάγκην ἀζητησίᾳ αὐτῆς ἐν τῇ παραγωγικῇ ἐπιχειρήσει. Ὁ μικροβιομήχανος, ὁ μικρέμπορος, ὁ ἐργάτης, μὴ δυνάμενοι ὡς ἐκ τούτου νὰ συναγωνισθῶσι πρὸς τὸ κεφάλαιον, περιπίπτουσιν ἐν μοίρᾳ προλεταρίων. Τὰ στελέχη τῆς τάξεως ταύτης πολλαπλασιάζονται ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ. Τοιοῦτο εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κεφαλαιοκρατικῆς κοινωνίας.

Τίνι τρόπῳ ἡ θεραπεία τοῦ νοσήματος τούτου;

Ἐν τοῖς πρώτοις ἡ σύστασις ἐργατικῶν συνδέσμων, ἀπευθυνομένων κατὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ κεφαλαίου, ἡ ἐπανάστασις τῶν πρώτων κατὰ τῶν δευτέρων, ἡ χρησιμοποίησις ὅλων τῶν μέσων καὶ μεθόδων, ἃς ἔβηκεν ἄλλοτε εἰς ἐνέργειαν ἡ μέση τάξις κατὰ τῆς τιμαριωτικῆς εὐγενείας. Οὗτος ὁ σκοπὸς τῆς συγχρόνου ἱστορικῆς περιόδου. Ἡ κεφαλαιοκρατία, ἐν τῇ ὑπερφροσύνῃ αὐτῆς, περιεφρόνησε πάντα νόμον καὶ ἠθικὸν κανόνα, παρεξέτραπεν. Ἄλλ' ἤδη προπαρασκευάζει τὸ τέλος τῆς αὐτῆς αὐτῆς, ἀνοίγει τὸν λάκκον διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν. Σημαίνεται ἐν τῷ χρονόμετρῳ τῆς ἱστορίας ἡ καταστροφή τοῦ κεφαλαίου καὶ ἡ νίκη τῆς ἐργασίας.

Ἐν τῇ ἀστικῇ κοινωνίᾳ τὸ παρελθὸν κυριαρχεῖ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀλλ' ἐν τῇ κοινωνιστικῇ κοινωνίᾳ τὸ ἐνεστὸς θέλει κυριαρχίσει τοῦ παρελθόντος τὸ ἐργαζόμενον ἄτομον θέλει ἀντικαταστήσει τὸ κεφάλαιον καθ' ὅλας τοῦ βίου τὰς σχέσεις, ἡ φιλαυτία θέλει ὑποχωρήσει εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεγγύην. Τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν νάξεων ἐκλείποντος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ βίῳ τῶν λαῶν, μοιραίως θέλει ἐκλίπει καὶ ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτῶν ἐν τῷ διεθνῇ βίῳ. Καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην θέλει ἐκδηλωθῆ ἡ νέα κοινωνιστικὴ ἐξέλιξις τῆς ἱστορίας.

Τὰ οικονομικὰ προβλήματα οὔτε ξένα, οὔτε ἄσχετα τυγχάνουσιν ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα εἶνε ζήτημα λεπτόν· τοῦτο μαρτυρεῖ ὀλόκληρος ἡ ἱστορία. Ἄλλ' εἶνε ἀληθὲς ἄφ' ἐτέρου, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἄριστῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος. Τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ μαρτυρεῖται κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν τῶν αἰώνων. Ἡ ἠθικὴ ἰδέα ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ καὶ σημασίᾳ δὲν εἶνε ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου· δὲν ἐργάζεται οὗτος,

δὲν ταλαιπωρεῖται, δὲν μεριμνᾷ πρὸς συντήρησιν ἀποκλειστικῶς τοῦ σαρκίου, πρὸς θεραπείαν αἰσθητικῶν ὀρέξεων, πρὸς ὕλικήν ἄνεσιν καὶ εὐημερίαν, ὑφίσταται ἐν ἑαυτῷ, λειτουργεῖ ἀκατάσχετον καὶ ἰσχυρόν· καὶ ἕτερον ἐλατήριον, μέχρι πάθους πολλάκις προβαῖνον, μέχρις ἄλλοφροσύνης. Εἶνε τὸ κατ' ἐξοχήν ἠθικὸν συναίσθημα καὶ ἰδεῶδες, τὸ ὅποιον πολλάκις ἐκδηλοῦται ἰσχυρότερον τῶν οἰκονομικῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ἐπικαλεῖται πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῆς ἢ λεγομένη ὕλιστικὴ θεωρία καὶ ἀντίληψις τῆς Ἱστορίας.

Ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σόλωνος, καὶ βραδύτερον τοῦ Περικλέους καὶ τοῦ Κλέωνος, δὲν ἐκδηλοῦται μόνον ὁ ἀγὼν τῶν πλουσίων, τῶν πεντακοσιομεδίων καὶ τῶν θητῶν, ὧν ἡ σύγκρουσις ἀπετέλει τὴν μέριμναν τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν πολιτικῶν παραγόντων τῶν χρόνων ἐκείνων· ἐν Σπάρτῃ καὶ τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ, ἀπὸ τοῦ Λυκούργου μέχρι τοῦ μεγάλου κοινωνικοῦ μεταρρυθμιστοῦ Κλεομένους, ἐπεδιώχθη πολλάκις ἢ κατὰ τὸ ἐνὸν διευθέτησις καὶ διαρρυθμισίς τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος· ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς παλαιᾶς ἑλληνικῆς δημαγωγίας, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλουτάρχου· ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα, τὸ ἐλατήριον τῆς γαστρὸς καὶ τοῦ σαρκίου, τὸ ἀπασχολοῦν τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ τῶν πολιτῶν, καὶ τῶν πολιτευομένων, ἐν γένει παντὸς διανοουμένου. Ὁ διεξαγόμενος ἀγὼν καὶ κατ' αὐτὰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας, ἀπέδλεπεν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστέρων μελημάτων καὶ ἀντικειμένων. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ τελευταῖος τῶν ἐντίμων καὶ φιλοπολλίδων καθηγεμόνων τῆς Σπάρτης, μεταρρυθμιστῆς αὐτῆς οἰκονομικός, ὅσον καὶ πολιτικός καὶ ἔθνικος οἰακοστρόφος, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς καὶ ἀλληλεγγύης, ἐσκέφθη ὅτι, ὅπως εἶχον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τὰ ἔθνικα τῶν Ἑλλήνων πράγματα, ἢ διαφθορὰ αὐτῶν καὶ ἢ ἐξαχρείωσις, ἢ ὑποδούλωσις εἰς ἰθαγενεῖς ἢ ἄλλοφύλους δεσπότας, ἐν τῶν μέσων, ἅτινα ἠδύνατο νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέργειαν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦντο πρὸς σύντονον ἐνίσχυσιν τῶν ἔθνικῶν δυνάμεων, ἦτο ἡ οἰκονομικὴ ἀποκατάστασις τῶν πενομένων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν· λυομένου τοῦ προβλήματος τούτου, οἱ ἑλληνικοὶ λαοί, ἀναλαμβάνοντες τὰ παλαιὸν αὐτῶν ἔθνικόν κράτος, ἤθελον ἀποκρούσῃ τοὺς ἐξωτερικοὺς πολεμίους, καθιστάμενοι ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας. Τοιοῦτο ὑπῆρξε τὸ πολιτικὸν ἰδεῶδες, τὸ ἔθνικόν πρόγραμμα τοῦ οἰκονομικοῦ ἐκείνου μεταρρυθμιστοῦ· ἀλλ' οἱ καιροὶ δὲν συνέδραμον αὐτόν. Δὲν ἦτο μόνον τὸ

οἰκονομικὸν πρόβλημα τὸ ἀντιτιθέμενον εἰς τὰ μεγαλουργὰ αὐτοῦ σχέδια. Ἡ ἠθικὴ ἰδέα, ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ὁποίας ἐθαυματούργησε κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μηδικῶν ἢ ἑλληνικῆς πατρὸς, ἔκειτο ἤδη χαμαί, ἀναισθητοῦσα καὶ οὐδεμίαν κεκτημένη δύναμιν πρὸς θετικὴν δράσιν· ἢ δὲ οἰκονομικὴ ἰσχὺς καὶ ὀργάνωσις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπυρσῆσῃ ζωὴν καὶ νὰ τονώσῃ τὸ νευρικὸν σύστημα ἀναιμικῆς κοινωνίας. Πρὸ αἰώνων ἤδη ὁ ὄψις ἀδελφικός θεὸς εἶχε χρησιμοδοτήσῃ τὸ τέλος τῆς μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς πόλεως τοῦ Λυκούργου — «*Ἄ πολυχρηματῖα τὰν Σπάρταν ὀλεῖ*»,

Τὸ αὐτὸ ἱστορικὸν φαινόμενον ἐμφανίζεται μετὰ τινα χρόνον καὶ ἐν Ρώμῃ. Ἡ μετὰ τῶν ξένων λαῶν ἐπικοινωνία διὰ τῆς κατακτητικῆς πολιτικῆς τῶν Πατρικίων, ἢ ὑποδούλωσις αὐτῶν καὶ ἡ λεηλασία, τὰ ἀμόθητα πλοῦτη, τὰ ἐκ τῶν κατακτήσεων εἰσομισθέντα εἰς τὴν πόλιν, πάντα ταῦτα καθίστανται τὰ αἷτια τῆς ρωμαϊκῆς κακοδαιμονίας. Ἄλλοτε τὸ ρωμαϊκὸν ἄστυ συνετηρεῖτο ἐκ τοῦ περιώνυμου Ἀγροῦ, ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας· ἡ ἐμπορία καὶ ἡ τεχνουργία διέτελλον περιωρισμένα· κατεφρονοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐλευθέρου πολίτου, τοῦ Πατρικίου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πληβείου· ὁ πλοῦτος ἦτο ἄγνωστος κατὰ τὴν μετέπειτα ἔννοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνικὴν σημασίαν καὶ δύναμιν. Ἄλλ' ἢ κατάκτησις, ἢ στυγερὰ αὕτη ἀπασχόλησις τῶν Ρωμαίων, ἀυξήσασα τὰ οἰκονομικὰ αὐτῶν ἀγαθὰ ἐκ τῆς ληστεύσεως καὶ τῆς λαφυραγωγίας τῶν κατακτημένων πλουσιωτάτων χωρῶν, ἐπήνεγκε μοιραῶς τὴν συσώρευσιν τοῦ πλοῦτου μεταξὺ ὀλίγων οἰκογενειῶν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ρώμης ἐν ταῖς κατακτωμέναις χώραις. Τούτου ἕνεκα ἐδημιουργήθη ἐν τῇ πόλει λανθανόντως οἰκονομικὴ ἀνισότης, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὑπεροχὴ καὶ ἐπικράτησις τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν τῶν Πατρικίων καὶ τῶν Πληβείων. Πλοῦτος καὶ πενία ὑπὸ τὴν στυγερωτάτην αὐτῶν ἐμφάνισιν. Ὁ στρατευόμενος ρωμαϊκὸς λαὸς, θυσιαζόμενος πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, οὐδὲν ἀπεκόμιζεν ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν, καθ' ὅσον ὁ πλοῦτος συνεκκεντροῦτο μεταξὺ τῶν ὀλίγων, σπαταλῶμενος εἰς ἀπολαύσεις ὀργιώδεις, ἢ πενία καθίστατο γενικωτέρα, ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου καὶ ἀπειλητικωτέρα. Ὁ ἀπορῶν καὶ ἐστερημένος παντὸς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐφοδίου πρὸς συντήρησιν λαὸς ἐξεμισθοῦτο εἰς τὸν πρῶτον προσφέροντα τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως δημαγωγὸν καὶ φιλόδοξον τυχοδιώκτην ἐκ τῶν πλουτισθέντων ἐκ τῶν λαφύρων τῶν κατακτήσεων. Ἡθικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνισορροπία, καὶ ἐπὶ τέλους ἢ ἐπανάστασις, ἀναγραφομένη εἰς τὴν ἡμέρησιαν διάταξιν τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας. Πατρι-

κιοι κατὰ Πατρικίων καὶ Πληβείων, οὗτοι καὶ πάλιν κατὰ Πληβείων καὶ Πατρικίων. Τοιοῦτο τὸ πολιτικὸν φαινόμενον τῆς Ρώμης. Ὁ ἀγὼν οὗτος μεταμορφοῦται καὶ ἐξαχρειοῦται καὶ οἰκονομικὸν ἀγῶνα κοινωνικῶν, κατ' οὐσίαν ἀρπαγῶν, δημεύσεων, λεηλασίας. Ἀπεπειράθησαν εὐσυνείδητοι Ρωμαῖοι πολιτευόμενοι νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὴν ἀκχονόμαστον ταύτην κατάστασιν, οἱ ἀδελφοὶ Γράκχοι μεταξὺ τῶν ἐπιφανεστάτων. Ἐπὶ ματαίῳ πάσα ἠθικὴ ἰδέα ἐξέλιπε, τὸ καθήκον χρεωκοπεῖ, ὁ πλοῦτος ὀργιάζει, λυμαινόμενος τὴν ρωμαϊκὴν κοινωνίαν. Ὁ Ἀφρικανὸς Ἰουγούρθας, καταλείπων τὸ ἐδαφὸς τῆς πύλεως, ἀντὶ ἀποχαιρεισμοῦ ἀποστέλλει αὐτῷ τὴν περιβόητον ἐκείνην ἀποστροφὴν, ὅτι δὲν διστάζει ν' ἀπεμποληθῆ εἰς τὸν πρῶτον πλειοδοτήσοντα· ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Κατιλίνας, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Καίσαρ, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Αὐγουστος ἐπὶ τέλους. Ἡ οἰκονομικὴ πάλη τῶν τάξεων, ὁ ἀγὼν τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς πενίας, προπαρασκευάζει τὰ ἔργα τῆς αὐτοκρατορίας. Παρὰ τὸν δούλον ὁ προλετάριος, κατ' οὐδὲν αὐτοῦ διαφέρων, καὶ ἴσως ὑπὸ τινὰς ἀπόψεις ἠθικῶς, πνευματικῶς, κοινωνικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἀπολαύων πλειόνων δικαιωμάτων.

Ὡς τὴν Σπάρτην, κατέστρεψε καὶ τὴν Ρώμην ἡ δίψα τοῦ χρυσοῦ. Ἐπικρατήσαντος τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ παράγοντος τοῦ πλοῦτος, ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ Ρωμαίου ἡ παλαιὰ ἀρετὴ, τὸ καθήκον, ἡ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυσία. Ἀντὶ τοῦ στρατευομένου ἐλευθέρου πολίτου ὁ μισθοφόρος *ex toto orbe romano*, ὁ Πραιτωριανός. Τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα εἰς πλειοδοσίαν. Ἦτο καὶ ἠθικῶς, καὶ ἱστορικῶς ἀναγκαία ἡ κάθοδος τῶν Βαρθάρων πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τοῦ ρωμαϊκοῦ οὐνείδους.

Πρὸ τοῦ ἐκτρόπου τούτου φαινομένου τὸ χριστιανικὸν δόγμα διδάσκει τὴν ἀγάπην, τὴν σύμπνοιαν, τὴν ἀλληλεγγύην τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ ἠθικὴ ἰδέα εἶνε ἡ κατ' ἐξοχὴν ἰδέα καὶ δύναμις τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπὶ ματαίῳ. Λαοί, Κυβερνήσεις κατ' ἐπίφασιν ἀσπάζονται τὸ κήρυγμα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι κυριαρχεῖ τὸ συμφέρον. Τὸ ἀνθρώπινον κτήνος ἐπικρατεῖ τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου. Τὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἐπὶ τῶν ἐρείπων αὐτοῦ ἰδρυθέντα χριστιανικὰ κράτη τῶν Βαρθάρων διέπονται ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐνοστικῶν τῆς ἀρπαγῆς, τῆς κατακτήσεως, τῆς λεηλασίας. Οἱ λαοὶ στεροῦνται πάσης ἀνθρωπίνης ἀντιλήψεως, συνειδήσεως δικαίων καὶ καθηκόντων. Τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον παραβιάζονται καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν, λαῶν καὶ ἡγεμόνων, ἐκπροσωποῦντων τὰ λαϊκά

ἐνοστικα. Οὐδεμία διαμαρτυρία. Σπανιώτατα ἡ θρησκεία, ἡ φιλοσοφία, ἡ ἐπιστήμη, ἐν γένει ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις, ἀποτολμᾷ ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ σπουδαστηρίου, οἶονεὶ κρησφυγέτου τοῦ διανοουμένου καὶ αἰσθανομένου ἀνθρωπίνου ὄντος, νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῆς κατὰ τῆς σφαλερᾶς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας, τῆς τὸν ἠθικὸν νόμον παραβιάζει καὶ ἐκμεταλλεῖται ἡ φυσικὴ βία. Ἄγρια ἐνοστικα, πάθη, ὑπεροψία εἶνε αἱ κινητήριοι δυνάμεις. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει μεγάλη θρησκευτικὴ ἢ ἠθικὴ ἀρχὴ— ἡ Σταυροφορία, ἡ Ἀναγέννησις, ἡ Μεταρρύθμισις, συγκεντρῶν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον τὴν προσοχὴν τῶν λαῶν, ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πραγματώσεως τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, ὑπὲρ ἐπικρατήσεως τῆς ἰδέας, διεξάγεται διὰ τῆς φυσικῆς βίας, μιᾶς τῶν κατ' ἐξοχὴν δημιουργικῶν δυνάμεων τῆς ἱστορίας. Τὸ κήρυγμα τοῦ Πέτρου ἐκείνου τοῦ ἐρημίτου, τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος, καταλήγει εἰς τὰς Σταυροφορίας, τὴν σύγκρουσιν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, πόλεμον οὐχὶ ἀπελευθερώσεως, ἀλλ' ὑποδουλώσεως καὶ λεηλασίας. Ἡ Μεταρρύθμισις διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καταλήγει εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, τὴν μεγάλην ταύτην τραγωδίαν τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ μεγάλου εὐρωπαϊκοῦ τμήματος. Ἡ ἰθνηκὴ χερσόννησις ἀγωνίζεται κατὰ τῆς ἀραβικῆς δυναστείας. Πρόσχημα ἡ ἀπελευθέρωσις πραγματικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπελευθερώσεως ἡ ἐγκατάστασις νέας θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς δεσποτείας, χείρονος καὶ μισσαλλοδοξότερας τῆς καταλυθείσης. Ἡ καθολικωτάτη αὕτη Ἰσπανία ἐπὶ τῶν πρώτων αὐτῆς χριστιανικῶν ἡγεμόνων καὶ ἱερατῶν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ἀπομαραίνει τὴν λαϊκὴν συνείδησιν, παραβιάζει τὰς παλαιὰς λαϊκὰς καὶ πολιτικὰς ἐλευθερίας, τὰς ἄλλοτε διὰ τῶν Cortès διατρανομένας, καὶ διὰ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῆς ρομφαίας, τῆς καταλωνικῆς, δὲν διστάζει νὰ καταστέψῃ ἐπὶ μὲν τοῦ ἰσπανικοῦ ἐδάφους τὸν οἰκονομικὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἰουδαίων, ἀπελαυνόμενων ἐξ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τινὰ χρόνον, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γενουαίου Χριστοφόρου Κολόμβου, χορηγίας αὐτῆς ἐπιτευχθεῖσαν ἀνακάλυψιν τῆς μυθικῆς Ἀτλαντίδος, σπουδαίου ἡμισφαιρίου, τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἰνκας καὶ τῶν Ἀζτέκων. Ὁ μέγιστος τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς Κάρολος ὁ πέμπτος ὑποτάσσει εἰς τὴν ἐγωιστικὴν αὐτοῦ πολιτικὴν μέγα τμήμα τῆς ὕδρογειοῦ σφαίρας, κομπορρημονῶν, ὅτι οὐδέποτε εὖε ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἥλιος· καὶ ὁ υἱὸς του, ὁ σκοτεινὸς ἐκεῖνος καὶ μισσαλλόδοξος Φίλιππος ὁ δεύτερος, ὁ τελευταῖος τῶν Σταυροφόρων τῆς Δύσεως, καταναυμαχεῖ διὰ τοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ του δὸν Ζουάν



τοῦ Αὐστριακοῦ τὸν στόλον τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ναυπάκτου· ἀλλὰ καταναυμαχεῖται ὑπὸ τοῦ βρετανικοῦ στόλου, ἡγούμενων τῶν ἀτρομήτων ναυμάχων, τοῦ Drake καὶ τοῦ Raleigh, τιθεμένων ἔκτοτε τῶν θεμελίων τῆς μελλούσης βρετανικῆς κοσμοκρατίας.

Ὅλγα ἐκ πολλῶν. Καταδηλοῦται ἐκ πάντων τούτων, ὅτι τὰ τοῦ κόσμου τούτου πράγματα μέχρι τοῦδε δὲν διευθύνονται ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων. Ἐκδηλοῦται ἐνίοτε ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς αὕτη ἢ ἐκείνη ἢ ἰδέα, θρησκευτικὴ, ἠθικὴ, ἐθνικὴ, πολιτικὴ· ἀλλὰ τῆς ἰδέας ταύτης, μετῆμφισμένης ἢ ἀποκεκαλυμμένης, ἐπίκουρος καὶ δορυφόρος εἶνε ἢ φυσικὴ βία. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ὑπάρχουσι κοινωνικαὶ διαιρέσεις, τάξεις. Ἡ φιλαυτία εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐλατήριο, τὸ ποσὸν ὑποκύπτει εἰς τὸ ποιόν. Εἶνε ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἱστορίας.

Κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τὸν δέκατον ἑξῆς, δέκατον ὄγδοον καὶ δέκατον ἑνατον αἰῶνα κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς ἀναστατώσεις καὶ μεταβολὰς ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν τῇ ἀμερικανικῇ ἠπείρῳ, ἐν Γαλλίᾳ, ὧν κυριωτάτη ἢ γαλλικὴ Ἐπανάστασις τοῦ 1789, ἡ οἰκονομικὴ ἰδέα διατελεῖ ἐν δευτερευούτῃ μοίρᾳ, συντελεῖ ἀναμφιδόλως, ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς τελευταίας ταύτης, καὶ ἡ οἰκονομικὴ δυσφορία, ἢ πενία, ἢ ἐκμετάλλευσις τῶν ἰσχυρῶν, τῶν γαιοκτημόνων, τῶν κεφαλαιούχων· ἀλλ' ἐν τῇ συνόλῳ ἢ σύγκρουσις ἔχει ἀφετηρίαν ἄλλα ἐλατήρια, ἠθικά, κοινωνικά, πολιτικά. Ὁ ἀποχειροβίωτος, ὁ προλετάριος, ὁ λαὸς παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος ἢ ἀδιαφόρως τὴν διεξαγομένην σύρραξιν μεταξὺ τῶν διανοουμένων ἀντιμάχων δυνάμεων. Ἐν τισὶ μάλιστα περιστάσεσι καὶ ἐν τισὶ χώραις, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ἰσπανίᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ, ὁ λαὸς οὗτος, ἕνεκα ποικίλων αἰτίων, ἠθικῆς, θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς διαπαιδαγωγήσεως, τῆς ἐπιρροῆς τοῦ τέως κρατοῦντος πολιτικοῦ συστήματος, ἐξηχρειώθη ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἐξεφυλίσθη, ὥστε συμπράττει μετ' αὐτῶν τῶν τυράννων κατὰ τῶν ἐλευθερωτῶν, τῶν τε εἰλικρινῶν καὶ τῶν ὑποκρινομένων. Ἐν Παρισίοις ἢ κατὰ τὴν 14ην Ἰουλίου 1789 ἄλωσις τῆς Βασιλῆς εἶνε ἔργον τῆς δημαγωγίας μᾶλλον ἢ τοῦ λαοῦ, μὴ ὄντος εἰς κατάστασιν νὰ κατνοήσῃ τὴν σημασίαν τῆς στυγεραῆς ἐκείνης ἀκροπόλεως τοῦ ἐγκλήματος. Μόνον μετὰ τὴν διακήρυξιν τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, καὶ τούτου ὄντος ἀποτελέσματος τῆς μακρᾶς φιλοσοφικῆς ἐργασίας τῶν προηγηθέντων αἰώνων, ἄρχεται ἢ οἰκονομικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας· ἀλλ' ἤδη ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς σκηνῆς κρηταιὰ καὶ σημαί-

νοῦσα δύναμις, τὸ κεφάλαιον, ἐκμεταλλεῦμενον τὴν κρατοῦσαν ἐπαναστατικὴν ἀνισορροπίαν, ἢ ἀισχροκέρδεια, ὑποδοθημένη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς πολιτικῆς ἐξαχρειώσεως, ὀργιάζει, τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ καταβάλλοντος τὰς δαπάνας τῶν τελουμένων ὀργίων, ἐφ' οἷς ἤθελεν ἐρυθρίασῃ καὶ ἀγανακτήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ παλαιὸν καθεστὼς τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἡ συνωμοσία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἰδέας τοῦ Γράκχου Baboeuf ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κράτους τοῦ κεφαλαίου κατὰ τὴν ἐκρυθμον ἐκείνην περίοδον, ἧς αἱ παραφοραὶ κατεστάλησαν ἐπὶ τέλους διὰ τοῦ πραξικοπήματος τοῦ Θερμιδώρου.

Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐπαναστατικῆς καταιγίδος δὲν διεξάγεται πάλη τάξεων. Νικηταὶ ἢ νικημένοι δὲν ἐκπροσωποῦσι τὸ παράπαν τὸ κεφάλαιον καὶ τὴν ἐργασίαν, ὡς ματαίως προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ ἡ ὀλιστικὴ ἀντίληψις καὶ ἐξηγήσις τῆς ἱστορίας. Ὁ ἐσωτερικὸς ἀγὼν ἐν Γαλλίᾳ διεξάγεται μεταξὺ διαφόρων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν παραγόντων, τῶν περὶ τὸ παλαιὸν καθεστὼς, τὴν μοναρχίαν, τὴν ἐκκλησίαν, τὴν εὐγένειαν, καὶ τὴν περὶ τὴν Ἐπανάστασιν, τὴν νέαν ἰδέαν, ἧς ἐπίλεκτοι τυγχάνουσιν αἱ ἀντίθετοι πολιτικαὶ ὁμάδες, ἐλαυνόμεναι ὑπὸ τῆς ἀκράτου ἐπαναστατικῆς ἰδεολογίας· ἀλλ' ὁ λαὸς εἶνε τὸ πρόσχημα καὶ τὸ ὄργανον, μετὰ τῆς αὐτῆς ἀμαθείας καὶ ἀσυνειδησίας προσφέρων τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ εἰς τοῦτον ἢ ἐκείνον τῶν ἀνταγωνιστῶν, οἷονδήποτε καὶ ἂν φέρῃ ὄνομα καὶ προσωπεῖον. Καὶ ἐπὶ τέλους, καταλήγει εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀλουργίδα τοῦ Βοναπάρτου, χρησιμοποιοῦντος διὰ θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μεθόδων πάσας τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς δυνάμεις, καὶ ἰδίᾳ τὸ κεφάλαιον, τὸν στρατὸν, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν φαυλότητα τῆς ἀνισορροπίας ἐκείνης περιόδου. Ἡ γαλλικὴ ψυχολογία παρουσιάζει καταπληκτικὸν φαινόμενον ἐθνικῆς ὑπερκοπώσεως. Δὲν ὑπάρχει λαός, σκεπτόμενος ἄνθρωπος, συρφετὸς μόνος πρόθυμος νὰ προσενέγκῃ τὴν συνδρομὴν του εἰς τὸν πλειοδότην.

Πᾶσα καταστροφὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καθίσταται κατ' ἀνάγκην διδάγμα καὶ μάθημα. Ἄτυχῶς λησμονεῖται τὴν ἐπαύριον, ἢ λήθη εἶνε ἰσχυρότερα τῆς μνήμης. Νοσῶν κοινωνικὸς ἢ πολιτικὸς ὀργανισμὸς δὲν δύναται νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῶν διδασμάτων τῆς πείρας· τὸ ἐνοτικὸν ἐπικρατεῖ τοῦ αἰσθήματος καὶ τοῦ ἰδεώδους.

Ὁ Κοινωνισμὸς κηρύττει ἀπὸ τινος χρόνου διὰ τῶν κοιικλωνύμων αὐτοῦ σαλπύγων, ὅτι ἐν τῇ προσεχεῖ, τῇ παρασκευαζομένῃ ἐπανα-

στάσει, ἰδίᾳ κατὰ τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστώτος, καταλυομένου τούτου καὶ ἀναλαμβάνοντος τὴν κοινωνικὴν ἐξουσίαν τοῦ νέου ἱστορικοῦ παράγοντος τῶν Προλεταρίων, δέον νὰ συμπράξωσιν ἠθικῆ, δίκαιον, οἰκονομικὴ εὐημερία. Οὐδεμίᾳ ἀντίρρησης κατὰ τῆς εὐχῆς ταύτης. Ἄλλ' ἡ ἱστορικὴ πραγματικότης; Θὰ καταστή ὁ κόσμος οὗτος τῶν δακρύων καὶ τῶν στεναγμῶν, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων, μυστικὸν Eldorado, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι λύπη, οὐδὲ στεναγμός, ἀλλὰ ζωὴ ἀτελετήτος; Ἄπαντα κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἤττον τὰ θρησκευτικὰ συστήματα ὠρμήθησαν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀφετηρίας.

Ἄλλ' οὐδὲν ἐξ αὐτῶν κατέληξεν εἰς τὸ ἐπιδικώμενον ἀποτέλεσμα. Ἠθικὴ καὶ δικαιοσύνη διδάσκονται μᾶλλον ἢ κατανοοῦνται καὶ ἐφαρμόζονται. Ὅπως δὲ ἡ θρησκευτικὴ, οὕτω καὶ ἡ κοινωνιστικὴ πανάκεια καθίσταται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐφαρμογῆς τῶν δογμάτων αὐτῆς ἀνεπαρκῆς πρὸς προσαρμογὴν αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ὄντος. Ἡ διάστασις, ὁ ἀνταγωνισμὸς αὐτῶν εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα τῆς ἱστορίας.

ὑπὸ τὰ διδάγματα καὶ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ἐπιστημονικοῦ Κοινωνισμοῦ ἢ Ὀλιστικῆ αὐτοῦ ἀντίληψις ἀποδέχεται, ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ προέρχεται ἐξ οἰκονομικῶν ἐλατηρίων καὶ ἀντιθέσεων. Ἀποτέλεσμα ἢ ἐπανάστασις κατὰ τοῦ καθεστώτος. Ἄλλα καὶ ἂν παραδεχθῶ πρὸς στιγμὴν ὡς ἀληθῆ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ τῆς αὐτῆς ἐπανάστασις λύει τὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρωπίνης εὐημερίας; Ἀμφιβάλλουσιν ἱστορικοὶ καὶ κοινωνιολόγοι· διαμαρτύρεται ἡ πραγματικότης.

Ἡ ἐπαναστατικὴ ἐκείνη ἐξέγερσις τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα θρησκευτικῆ μεταρρυθμίσεως, προῆλθεν ἀναντιρρήτως ἐκ θρησκευτικῶν αἰτίων, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰς τὴν κοινωνιστικὴν ἐξέγερσιν τῶν χωρικῶν, τῶν Ἀναβαπτιστῶν τῆς παραρρητίου Γερμανίας. Ζῶν ἔτι ὁ Λούθηρος ἀπεκήρυτε τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἐκφωνῶν: «ἐξ ἡμῶν ἐξήλθον, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἡμέτεροι» μετὰ τινὰ χρόνον εἰς τὸν τριακονταετῆ πόλεμον, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ὁποίου ἐξεδηλώθησαν συμπτώματα κοινωνικῆς ἀλλοπροσύνῃς καὶ ἐγκεφαλικῆς παραλυσίας. Ἐπόμενον τοῦτο. Πᾶσα μεγάλη ἀναστάσις, ἔθνικῆ, κοινωνικῆ, πολιτικῆ, θρησκευτικῆ, ἐν δύνатаι ἢ νὰ σαλεύσῃ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον τῶν χρόνων τῆς Ἐπανάστασεως, τῆς Ὑπατείας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐ-

ρώπῃ. Ὀλόκληρος ἡ κοινωνία, ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Εὐγενῶν, μέχρι τοῦ τελευταίου τῶν Προλεταρίων, καταλαμβάνεται ἐκ φυσικῆς καὶ ἠθικῆς κοπώσεως καὶ ἐξαντλήσεως, ἀπόλλυσι πᾶσαν ἰσορροπίαν. Ὅραματα ὑπερφυσικά, φαντάσματα, ψυχικαὶ διαταράξεις· αὕτη εἶνε ἡ κοινωνικὴ εἰκὼν. Ἐν τῶν αὐτῶν κρίσιμοις στιγμαῖς, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν παθῶν, ἐκδηλοῦται τὸ ἐπαναστατικὸν παραλήρημα. Ὁ ὄχλος ἀναλαμβάνει τὴν διεξαγωγὴν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιτικῶν καθεστώτων.

Τῆς αὐτῆς εἶνε ἡ μεθεπεμένη τῶν ἐπαναστατικῶν καταιγίδων ἡμέρα.

Ὁ περίεργος ἐκεῖνος κοινωνικὸς ὄνειροπόλος, ὁ Γερμανὸς ποιητὴς Ἐρρίκος Χάινε, καταγγέλων ἐκ Παρισίων μετὰ τὰς καταστροφὰς τῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1848, τὴν ἄστοχον καὶ ἀλλοπρόσασλλον αὐτῆς πολιτείαν, ἐκήρυττεν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος ἀνῆκει εἰς τὸν Κοινωνισμὸν, εἰς τὴν κοινοκρατίαν· ἀλλ' ὠμολόγει ταῦτοχρόνως, ὅτι μετὰ φρίκης σκέπτεται περὶ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν οἱ ἄγριοι τῆς αἰρέσεως ταύτης Εἰκονοκλάσται θὰ καταλάβωσι τὴν ἐξουσίαν, καταστρέφοντες καὶ συντρίβοντες διὰ τῶν τυλωδῶν αὐτῶν χειρῶν πάντα τὰ δημιουργήματα τῆς καλλιτεχνίας. Ἄλλος ἐπίσης σύγχρονος κοινωνιολόγος καὶ ἐκ τῶν αἰρεσιάρχων τοῦ Κοινωνισμοῦ, ὁ Rodbertus Jageto, ἐθεδαίω, ὅτι ὁ κοινωνιστικὸς κίνδυνος ἐκ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐπαπειλεῖται χείρων νέας ἐπιδρομῆς Βαρβάρων, κυοφορουμένης ἤδη ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας καὶ δυναμένης νὰ ἐκμηδενίσῃ πάσας τὰς ἐστίαις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐημερίας.

Τὰ ἀπὸ τινος χρόνου συμβαίνοντα καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπῃν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἀμερικῆς, ἔκτροπα καὶ ἀνισόρροπα, ἐκδηλώσεις παρακρούσεως ψυχικῆς καὶ ἀλλοπροσύνῃς, εἶνε δηλωτικὰ τῆς θεωρίας, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῆς ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν ποικίλων αἰσθημάτων, παθῶν καὶ ἰδεῶδων, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τέλους μετὰ τὰς ἀνοποδράστους ἐκ τῶν ἐπαναστατικῶν διαταράξεων ἀποτυχίας καὶ ἀπογοητεύσεις, καταλήγει εἰς τὴν σύγκρουσιν τῶν κεκτημένων καὶ τῶν ἀκτημόνων, τῶν πλουσίων καὶ τῶν πενήτων. Ἡ πάλη αὕτη δὲν προηγείται, παρακολουθεῖ, ἐκδηλουμένη παραλογωτέρα, ἢ λογικωτέρα, συμφῶνως πρὸς τὰς κρατούσας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς συνθήκας. Ἀπὸ καταβολῆς τῆς ἱστορίας ἀναπαρίσταται ἐκάστοτε τὸ φαινόμενον τοῦτο. Εἶνε λογικὸν ἐν τῷ συνόλῳ, δηλωτικὸν ψυχικῆς πάλης καὶ ἀνισορροπίας, ἀλλὰ καὶ παράλογον, ἅτε ἐπιζητοῦν νὰ θεραπεύσῃ νόσημα συμφῶς τῷ ἀνθρώπῳ, ἀναπόσπαστον, οὐ τὴν θεραπείαν ἐπὶ ματαίῳ ἀγωνίζεται νὰ κατορθώσῃ ἢ κοινωνιστικὴ ἰδεολογία.

Πάντως τυγχάνει χιμαιρικὸν ὄραμα τὸ πρόγραμμα, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη ἱστορία εἶνε τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος πτωχῶν κατὰ πλουσίων, ἰσχυρῶν κατ' ἀσθενῶν, εὐτυχῶν κατὰ δυστυχῶν, μικρῶν κατὰ μεγάλων. Δὲν διεξάγεται κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν αὐτῆς ὁ ἀγὼν πλοῦτος καὶ πενίας. Ἀνταγωνίζονται μόνον οἱ ἰσχυροὶ πρὸς ἀλλήλους. Ὑποχωρεῖ, καταπίπτει ἐκεῖνος, οὗ ἤθελον ἐλαττωθῆ ἐν τῇ πάλῃ αἱ δυνάμεις. Μετὰ τινα χρόνον ὁ ἰσχυρὸς, καταχρῶμενος τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐπιτυχίας, ἐν τῇ υπερφροσύνῃ τῆς νίκης παραγνωρίζων τὸν ἡττηθέντα καὶ πάντα ἄλλον ἀντίθετον, περιπίπτει εἰς τὴν εὐμάρειαν, εἰς τὴν ραστώνην, εἰς τὴν ἀκηδεϊαν, μέχρις οὗ ἐπέβη καὶ ἡ σειρά του. Εἶνε ἡ εἰμαρμένη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ὁ νικητὴς τῆς σήμερον ἡττημένος τῆς ὑστεραίας.

Ἡ κοινωνιστικὴ ἀντίληψις τῆς ἱστορίας στρέφει τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἰδεολογίαν ἐπὶ ὀρισμένου καὶ μεμονωμένου κοινωνικοῦ φαινομένου, τῆς ἐν τισι περιόδῳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου συγκρούσεως τοῦ πλοῦτος καὶ τῆς πενίας, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας. Ἀλλὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶνε σταθερὸν καὶ αἰώνιον. Ὁ σμφυῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου ἀνταγωνισμὸς, οἰκίος καὶ ἀναγκαῖος παντὶ τῷ ἐνοργάνῳ κόσμῳ, συντελεστικὸς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων, ἐκδηλοῦται ἐκάστοτε, ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ὑπὸ τὴν φυλετικὴν, τὴν θρησκευτικὴν, τὴν πολιτικὴν, τὴν οἰκονομικὴν. Ἡ τελευταία αὕτη μορφή δὲν εἶνε καὶ ἡ ἐπικρατεστέρα. Οἱ φυλετικοὶ ἀγῶνες, καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ θρησκευτικοί, εἶνε βιαιότεροι καὶ ἀδιαλλακτότεροι. Ἡ οἰκονομικὴ πάλη εἶνε μία ἐκ τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ δὲν διευθύνει ἀποκλειστικῶς τὴν ἱστορίαν.

Οἱ περὶ τὸν ἐπιστημονικὸν κοινωνισμὸν ἰδεολόγοι, ἰσχυρίζονται, ὅτι ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία ἄρχεται ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ τιμαριωτικοῦ καθεστώτος κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1789· τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβὲς ἐξ ὀλοκλήρου. Ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων χρονικῶν ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας δηλοῦται, ὅτι τὸ κεφάλαιον ὑπῆρξεν ἀείποτε μία τῶν ἰσχυροτάτων δυνάμεων τοῦ πολιτισμοῦ, συντελεστὴς πάσης παραγωγῆς ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ πλοῦτος. Κατὰ δὲ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων σπανιότατα ἀντιτίθεται τὸ κεφάλαιον πρὸς τὴν ἐργασίαν, συμπράττει μᾶλλον καὶ συναγωνίζεται· καὶ τοῦτο πρὸς ἐπίτευξιν ὑψηλοτέρων καὶ εὐγενεστερῶν ἰδεῶν, τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ. Τὴν σύμπραξιν ταύτην καθῆκον ἔχει ἡ ἀναλύσις, ἡ μελέτησις, ἡ κατανοήσις ἡ Φιλοσοφία τῆς ἱστορίας. Δὲν ὑφι-

σταται, οὐδὲ λειτουργεῖ ἀπολύτως ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου κεφαλαιοκρατικὴ κοινωνία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐργατικὴν. Ἀμφότεραι αὐταὶ αἱ δυνάμεις, Σιαματοὶ ἀδελφοί, συνεργάζονται παραλλήλως καὶ ἀλληλεγγύως. Ἀναμφιδόλως, συνφθὰ τῷ φυσικῷ νόμῳ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἰσχυροτέρου ἐπὶ τοῦ ἀσθενεοτέρου, μέχρι τοῦδε ἐν τῇ διανομῇ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν λαμβάνει τὴν μερίδα τοῦ λέοντος τὸ κεφάλαιον. Ἀπὸ τίνος χρόνου ἐπιδιώκει τὴν ἀντιστροφὴν τῶν πραγμάτων ἢ ἐργασίας. Ἐκατέρωθεν ἀνισότης καὶ ἀδικία. Ἐπιβάλλεται ἤδη, μετὰ τὰς περιπετείας καὶ τὰ διδάγματα τῶν τελευταίων καιρῶν, ὁ διακανονισμὸς, ἡ ἐξίσωσις τῶν ἀντιθέσεων, ἡ δικαιοσύνη. Μόνον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης ἔσται ἐφικτὴ ἡ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Εἶνε καθῆκον τῆς ἐπιστήμης, τῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ πρωτίστως τῆς ἱστορίας, ἡ κατανόησις τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου τοῦ ἐπ' ἐσχάτων χαρακτηρισθέντος καὶ καταγελλθέντος ὡς ἀγῶνος τῶν τάξεων. Καθῆκον τοῦ ἱστοριοδίφου εἶνε ἡ μετ' εὐθύτητος καὶ εὐσυνειδησίας ἐξέτασις καὶ μελέτη τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ παραβολὴ πρὸς τὸ ἐνεστῶς. Ἀπὸ τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ θέλει πορισθῆ τὰ ἐφόδια τῆς κατανοήσεως τοῦ ἐνεστώτος.

Οἱ θεωρητικοὶ τοῦ ἀγῶνος τῶν τάξεων ἐπιδιώκουσι διὰ πάσης σοφιστείας καὶ δικστροφῆς τῶν ἱστορικῶν δεδομένων νὰ ὑποκαταστήσωσιν εἰς τὴν κεφαλαιοκρατικὴν κοινωνίαν τὴν κοινωνίαν τῶν προλεταρίων, τῶν ἀκτημόνων, τῶν ἐργατικῶν ομάδων. Ἀλλ' εἶνε δυνατόν, πραγματοποιήσιμον τοῦτο; Ἐλαχίστη γνῶσις τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας, τῆς ἀνθρωπίνης ἰδιοφυΐας, ἀρκεῖ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς θεωρίας. Δὲν διευθύνονται τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου διὰ τοῦ ποσοῦ, τοῦ ἀριθμοῦ ἢ δυνάμεις τῆς ἰδέας καὶ τῆς ἀληθείας ἐκδηλοῦται μεταξὺ τῶν ὀλίγων, τῶν πεπνυμένων, τῶν ἐπατόντων, ἀντίστροφος δ' ἀντίληψις ἤθελον ἐπενέγκῃ διάφορον, ἀντίθετον ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπιδιωκόμενου.

Πρὸς τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν ἀντιθέσεων, τὴν νέαν σύνθεσιν, ἐπιβάλλεται ἡ σύμπραξις τῆς ἱστοριογραφίας. Καθ' ἡ ἐγνωμάτευσεν ὁ πρόδρομος τῆς νεωτέρας κοινωνιστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἱστορίας, ὁ Saint-Simon, ἀπεδέξαντο δὲ τὴν γνώμην αὐτοῦ οὐκ ὀλίγοι τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν, ἡ βιομηχανικὴ ἀρχή, ἀνάγκη νὰ συμπράξῃ μετὰ τῆς στρατιωτικῆς καὶ τῆς θεολογικῆς ἐν τῇ μελέτῃ καὶ τῇ ἀναδιφήσει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ὑποταγὴ τῆς βιομηχανικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν